

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

מבית
שבת טיש

פרשת
ויאת הברכה

נושא השבוע: מודה על האמת

משבח

מאמר פתיחה

מדגיש מהות המדה

אחד משבעת הדברים שנאמרו בחדשם וחלופיהן בגלם, הוא 'מודה על האמת', והיא אחת משמונה עשרה המדות שהאדם צריך לנהוג בהן, פשוט ב'תנא דבי אליהו'. רבנו עובדיה מברטנורא מפרש מהו "מודה על האמת": "ואף-על-פי שיכול להעמיד את דבריו על ידי טענות שבדיו. וכן מצינו במשה כשסלקו אהרן ואמר לו 'אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות, וישמע משה ויטיב בעיניו, ולא בש לומר 'לא שמעתי', אלא 'שמעתי' ויכחתי'". מדה זו, היא פסגת השלמות בקניית מדת האמת. שכן נתן למצא רבים אשר זיהרים שלא להוציא מפייהם אבק דבור שקר, אך רחוקים הם מהאפשרות להיות מודים על האמת, ולהפיר בטענותם. וכן היה רגיל היה רבי שלום שבדרון לומר: "האדם מסגל אמנם להפיר בטענות ולומר למוכחו 'אתה צודק', ואמנם זוהי מדרגה נאה, אולם עדן רחוק הוא מלהתעלות יותר בהודאתו, ולהמשיך ולומר 'ואני טעיתי'... גדולי ישראל רבים השתבחו בהיותם בעלי מדה זו, כפי שמובא בסדר הדורות' על רבנו תם, ש"לא קם כמוהו מפלפל ומודה על האמת". וכבר חז"ל הפליגו בשבח מדה זו, ואמרו שהיא שבוה של משה רבנו עליו השלום, וכן של ראובן ויהודה שהודו ולא בשו, ואף רש"י הקדוש כותב פעמים מספר בפרושו: "ולא ידעתי פרושו", ולא בש בכך. בפסוק "מודה על האמת" יש גם מעין הפעת תודה, כלומר לא רק שהאדם לא מתעקש על דעתו כאשר מעוררים אותו על טעות, אלא גם נותן הודאה לחברו ומביע את תודתו על-כך שהעמידו על האמת.

לעולם יהא אדם

ירא שמים בסתר,

ובגלוי - מודה על האמת.

(הגר"א מוילנא)

בשעה שברך משה רבנו עליו השלום את השבטים לפני מותו, הסמיך את יהודה לראובן, על שיהודה הוא הרביעי בשבטים, וזאת "מפני ששניהם הודו על קלקול שבטם, שנאמר 'אשר חכמים יגידו וגו' להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם", כפרוש רש"י בפרשתנו, שיהודה זכה למלכות וראובן נטל תחלה חלק בעבר הירדן. וכאשר ברוך יעקב אבינו עליו השלום את בניו, אמר ליהודה: "אתה יודוך אחיך", ופרוש אנקלוס: "מפני שאתה הודית על מעשה תמר ולא התבישת, לכן - בך יודוך אחיך ויסכימו למלכותה, ידך תגבר על-אויביה, יתפארו שונאיה ויהיו פונים ערך לפניך, ובני אביה יהיו מקדימים לשאל בשלומך", ולכל הברכות הללו זכה יהודה מפני שהודה על מעשיו ולא בש. ועד כמה גדולה היא מדת ההודאה על האמת, נתן לראות מתרגום יונתן בן עזיאל וכן מובא בתרגום ירושלמי, שהטעם לפיה נקראים פלנו 'יהודים', בזמן שיהודה היה רק אחד משנים עשר שבטי ישראל, מפני שיהודה הודה על האמת, ולכן נקרא עם ישראל פלו לדורות על-שמו. הרמב"ם בהקדמתו למשנה, כותב דברים נפלאים על-מדה זו של מודה על האמת, ועל-פיה הוא מסביר את הסבה לפיה הזכירו חכמים את השיטות השונות בין התנאים, למרות שהסכימו אלו עם-אלו, כדי ללמד אותנו להתנהג במדה זו ולמבל את האמת מפי שאמרה. וזה לשונו: "והטעם שהצריך לכתב דעת איש אחד, ואחר-כך חזר מן הדעת ההיא, כגון שמאי אומרים כן וכן, ובית הלל אומרים כך וכן, וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, כדי להודיע אהבתם האמת והגברת הצדק והאמונה, שהרי אלו האנשים הנכבדים החסידים הנדיבים המפלגים בחכמה, כשראו דברי החולק עליהם טובים מדבריהם ועיניו נכון, הודו לו וחזרו לדעתו, כל-שכן שאר האנשים בראותם האמת נוטה עם בעל-דיו, יהיה כמו-כן נוטה לאמת, ולא קשה ערך. וזהו דברי הפתוב 'צדק צדק תרדף'. ועל-זה אמרו חכמים 'הוי מודה על האמת', כשתדע שהם אמת דברי חברך אשר טענתך עליו גלויה מפני חלשתו, או מפני כלתה להטעות האמת, חזר לדבריו והריב נטש". והרמב"ם מעיד על-עצמו באחת מתשובותיו, כי אף הוא נוהג במדה זו, כפי שהוא כותב לרבי שמואל הלוי ראש הישיבה, שהשיג עליו בענין תחומין בשבת: "ואין ספק אצלי שנדמה לו, שאנחנו כרב בני-אדם, שיקשה להם כשיסתר אדם את דבריהם, או ישיב עליהם דבר, וכבר הצילנו השם מאה. ובזאת עולם יודע, כי אפילו השיב עלינו הקטן שבתלמידיו או חבר או מתקומם, היינו שמחים בזה אם השיב תשובה אמתית, ונשמח במה שיעוררנו עליו במה שנתעלם ממנו".

מצען במדה זו היה רבי ישראל סלנטר, מוסד תנועת המוסר. בתקופה שבה פראש ישיבת 'ר' מי'ל'ס' בוילנא, נשא פעם שיעור בנוי לתלפיות, ולפתע שאל אחד התלמידים שאל לקנטרו, קשיה חמונה. הודה רבי ישראל שיש בקשיה זו פרקה על-דבריו, הפסיק את השיעור וירד מן הדוכן. לאחר מכן ספר לתלמידיו, כי בשעת מעשה עלו במוחו חמשה תרוצים כדי לדחות את הפקשה, וכלם היו מתקבלים על-דעתו ללא ספק, אבל הוא ידע בלבו כי התרוצים אינם נכונים וכי הצדק עם השואל. והוסיף ואמר: "אל תחשבו שמעשה זה עלה לי בנקל. בשעת מעשה צפוי ועליו ברעיוני סבות שונות, שעל-פיהן מתר לי לדחות את הקשיה אף בתרוץ שאיננו לאמתה של-תורה, אולם מיד רקעתי ברגלי וגערתי בעצמי, 'ישראל! הרי אתה לומד מוסר'. ומיד הודיתי על האמת וירדתי מהפמה". וספר רבי יעקב יוסף חריף, רבה הראשי של ניו-יורק, שרק בגלל עבדה זו דבק ברבי ישראל, ונהה אחר שיטתו המוסרית. כך היא דרכם של אנשי אמת, והנשיון מוכיח, שדוקא אנשים שמסגלים להודות על האמת ולומר 'טעיתי', מכבדים הם בעיני הבריות, וזוכים ליקר וגדלה שבטתם.

נמשל

למה הדבר דומה

הישוב בו התגורר יחזקאל הכפרי, היה זעיר ונדח. הוא היה מאותם ישובים קטנים, שעליהם היו אומרים בהלצה, כי פאשר הסוסים כבר יוצאים מהישוב, עדן לא נכנסו אליו גלגליה האחרים של המרכבה... עשרה יהודים בלבד היו בישוב הקטן, ומוכן מאליו, כי לא היה בו לא רב ולא מורה הוראה, והיהודים נאלצו לכתת את רגליהם, כל אימת ששאלה הלכתית הזדמנה לפתחם, אל העיר הגדולה. יחזקאל היה אחד מתושבי הישוב, ואף הוא מעולם לא קרא ולא שנה, אולם צמא דעת היה. מדי פעם, פאשר היה מזדמן אל העיר הגדולה, היה מעין בספרי הקדש שהיו מצויים בבתי המדרש בעיר, ורוכש ידיעות שונות. כחו לא הגיע עד לאותיות הקטנות, וכל ידיעותיו הסתכמו בידי מעט ודל על פרשות השבוע ומועדי השנה, הכרה שטחית של המצות הבסיסיות בלי פרטיה ודקדוקיה, סדר ההפטרות וכדומה. בעקר חבב את מעגל לוח השנה, ומדי תחלת שנה היה נוסע העירה, ורוכש שם לוח שנה, שבו רשומים זמני המולדות, קביעות החדשים וזמני היום. מדי פעם, היה מציץ בלוח ומשנן את פרטיו בעל פה, עד שבמשך השנים נעשה בקי וידען בכל מה שקשור לזמנים ולמועדים.

בין היהודים הספורים שהיו בישוב, שהיו כאמור עמי הארצות מפלגים, התבלט יחזקאל כ'גאון מפלג'. הבריות הביטו אליו בהערצה, והתפעלו מידיעותיו העצומות וחכמתו היתרה, עד שהחלו לכנותו בתאר 'ר' יחזקאל'. במשך הזמן, חדרה ההכרה במוחו של יחזקאל, כי הוא באמת רב נכבד ותלמיד חכם עצום, ואט אט החל לחוש כאחד מגדולי הרבנים ואף החל להתנהג בגנוני כבוד ושררה. מקומו בבית הכנסת המקומי, העתק אל כתל המזרח, והוא הפך להיות 'רבו הראשי' של הישוב, דהינו רבם של תשעה יהודים... גם את מלבושיו שנה, והחל להתעטף באצטלא דרבנו, למרות שהמשיך לעסוק בעבודת האדמה, ממנה מצא את מחייתו. ככל שחלף הזמן, הלכה עבדת כהנתו רב לעבדה מגמרת, והוא עצמו ראה לזכות להרחיב את ידיעותיו יותר ויותר, פארה למעמדו הרם. יחזקאל הגביר את שנוני הלוח שבאמתחתו, והלז לא מש מתחת ידיו בכל עת. בנוסף, גע שעות ארוכות בסדור התפלה העתיק שירש מסבו, שהיה מעטר בכמה פרושים קדמונים, והתאמץ להבין את הנכתב. לא הרבה הצליח יחזקאל להבין מדברי הפרשנים על גסח התפלה, אולם פה ושם נקלטו במוחו הכפרי איאלו פרושים נחמדים, אותם הרצה בפני הכפריים התמימים, והללו הביטו אליו בעינים מלאות הערכה והערצה.

שנים רבות חלפו, ויום אחד נאלץ יחזקאל להרחיק נדוד עד העיר ולנא הגדולה, לשם חתימה נחוצה במשרדי הממשלה ששכנו בעיר הגדולה. הדרך לילנא היתה רחוקה וארפה, אולם יחזקאל התנחם על טרח הדרך, עם העבדה שהזדמנות נפלאה נקרתה בדרך, להגיע אל 'ירושלים דליטא' המפרסמת, ולבוא בדברים עם רבניה הגדולים ששמעם יצא על פני כל הארץ. בתמימותו ובחסר הבנתו את האמת, לאממה, החשיב יחזקאל את עצמו כשנה בין שוים עם החכמים המפלגים שבעיר וילנא, ובטוח היה כי ימצא עמום שיג ושיח ושפה משתפת בדברי תורה, שכן רב ותיק הוא זה

מפבר ב'שובו הקטן. אין צורך לומר, כי יחזקאל יצא לדרך כשהוא עטוף ב'שמונה בגדים', וכל מראהו כמראה רב נכבד ונשוא פנים, אשר משמש רב באחת הקהלות הגדולות בישראל. כבר בשיבתו ברכבת המובילה לילנא, קדמו את פניו מספר נוסעים יהודים שעשו אף הם את דרכם אליה, וכשראו לפניהם רב נכבד ובעל שיעור קומה, שאלו בשלומם ברב כבוד, ונכנסו עמו בדברים על דא ועל הא. הנוסעים לא היו אלא סוחרים שנסעו מהקא להתם, ולא היו תלמידי חכמים מבהקים, אולם גם הקטן שבהם היה ברידעת ובראורן שבעתים מאשר 'הרב' מידענו. לא היה עליהם אפוא לטרח יותר מדי פדי להבין, כי האיש שלפניהם, שלבוש כ'רבן של כל בני הגולה', אינו אלא עם הארץ מפלג, שפמעט אינו ידע צורת אות. מוכן מאליו, כי האיש לבוש השיראין שלפניהם, העלה על פניהם גחון ולעג, ונזקקו לכחות נפש אדירים כדי לכלא את הצחוק שחלחל בגרונם. יחזקאל התמים לא שם לבו לכו, ועל אף שראה שאינו מבין כמעט מאומה מדברי התורה שהסוחרים דברו עמו, המשיך לרמות את עצמו בשקר שאפף אותו, והמשיך להאמין בגדלתו ובגאונותו העצומה.

דבר הגעתו של הרב המדמה, שאינו אלא בור ריק שאין בו מאום, התפרסם חיש מהר בעיר וילנא. נמצאו כמה קלידעת וחסרי לב, שהתלוצצו על חשבונם של יחזקאל, והזמינוהו בגיל לאספה גדולה של חכמי ורבני וילנא, שהתאספו באותה עת בענין צבורי נחוץ. ישב יחזקאל בין הרבנים הדגולים, וחש כחוח בין השושנים וכאבל בין חתנים. הוא לא הבין מלה וחצי מלה מכל מה שדבר באספה, והיה נראה לו כי נקלע לעולם זר ומנפר. משגים ומלים בלתי מובנים התעופפו באויר, והוא הביט בעיניו עגל על המתנפחים ברתחא דאורייתא, בלי להבין על מה המהומה. לפתע, נזרקה לחלל האויר קשיה איתנה כפרזל, וכלם נאלמו דם. "ושמא יתרי לנו מר את הקשיה", פנו כמה רבנים אל הרב הבלתי מפר שישב ביניהם, ויחזקאל לטש עליהם עינים מבהלות ולא מצא את ידיו ורגליו. כלם נשאו אליו עינים שואלות, והוא חש כי האדמה בוערת תחתיו ולא ידע היכן לקבר את עצמו מבושה. לבסוף קם בשארית כחותיו, ובבשת פנים נאלץ להודות, כי אין הוא אלא אפר פשוט ונבער, שידיעות מעטות לו בלוח השנה ומועדי השנה, ובכסילותו חשב עד כה, כי נחשב הוא לאחד מגדולי הרבנים, וכך רמה את עצמו לאורך ימים ושנים.

הנמשל

במשל נפלא זה, משתמש ה'חפץ חיים' על מנת להמשיך לנו את חשיבות המדה של "מודה על האמת" וההכרה האמתית בדרגתנו. יש אנשים המתרגלים לתארים נכבדים בחייהם, עד שנדמה להם כי באמת הם גאונים חשובים ותלמידי חכמים מפלגים, אולם כשיבואו לעולם האמת וינסו להתקרב אל גדולי הדורות, גלו פתאם את כסילותם ואת מצבם האמתי, או לאותה בושה או לאותה כלמה. וכדי להנצל מטעות זו, על האדם להודות על האמת של עצמו ולבחון את עצמו ללא כחל וסרק.

מרגל

הלכות והליכות

• מעודי האמות נר לרגלי, ואת השקר שנאתי ואתעבנו בלבי עד-מאד. לא אחפה על אוהבי ולא על קרובי, ולא אעשה שקר בנפשי שלא להודות על-האמת. אינני עושה סנגורין למעשי, במקום שיצא ממני שלא כהגן בשגגה, ולא אכחד תחת לשוני שגגתי. (הנהגות האדר"ת)

• הנוטה לימין, להחמיר על-עצמו ולמצא חסרונות לא אמתיים, טועה. ומאידך, הנוטה לרמות את-עצמו, תוך חפוי החסרונות או בהקלה בעניני עבודת ה' בגלל אהבת עצמו, גם הוא טועה. ומהי היא דרך האמצע? האמת הפנימית. (הרש"ב מליובאוויטש)

• "בנקמים עלי מרעים תשמענה אזני" - גם כאשר האדם המוכיח אותי לקוי באותם חסרונות, גם אז "תשמענה אזני", כי גם בקרת מאדם פסול, תועלת היא לאיש אמת, למי שמודה על-האמת. (חסבא מקלם)

• אנשים אשר מטרתם היא רק האמת, אינם בושים מלהודות בפה מלא. זהו הד קול האמת הטהורה, אשר איננה נושאת פנים לשום איש, ומשתדלת לבדר את האמת והצדק. (תולדות רבי חיים מוולוז'ין)

• אחד מגדולי הדור שמע פעם שני אנשים מתפללים בלמוד, אבל אף-אחד לא נתן לב להבין את דברי וזלתו, ואפילו לא עמדו על-דעת עצמם. ואמר: "אלו היו משוחחים באפן זה על אודות מסחר ועניני מדע, הרי היו מובילים אותם תכף לבית משגעים..." (רבי אברהם יפה'ן)

• אף אם הרשעים מבקרים ומגלים את מומי וחסרונותי, גם מהם תשמענה אזני. אני מקבל ומעורר עצמי לחשבון נפש ומודה להם, כמו שאמר החכם 'קבל את האמות מפני שאמרה'. (חסבא מקלם)

• שלשה דברים צוה הרש"ב מליובאוויטש את בנו הר"י צ'בהגיעו למצות: "אל תרמוה את-עצמך, אל-תרמוה אחרים, ואל תתן לאחרים לרמות אותך..." (ספר השיחות)

• אנשים רגילים לשקר, ואין אדם יודע מה-בלבו של חברו. כל אחד מתחלה וסודו בידו, החסרונות הפנימיים ידועים רק לו, מתאמץ להסתירם מהאלת... (ליקוטי דיבורים)

• פעם הייתה האמת מטבוע מהלכת. האדם היה אמתית וחם, תוכו כברו. וכאשר היה נותן 'שלוש עליכם' לחברו, היה הדבר באמת ובתמים ובחיות פנימית. היום נתן להרגיש ב'שלוש עליכם', את ה'לך לשלום'... (שם)

• לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי, ומודה על האמת, ודובר אמת בלבבו. (תנא דבי אליהו)

• אל תבוש לקבל האמת מאיזה אדם שיהיה, ואפילו מקטן שבקטנים ונבזה, אפילו הכי תקבל האמת ממנו. כי מרגלית טובה שהיא ביד קטן נבזה, גם כן חשובה למרגלית. (אורחות צדיקים)

• לעולם יהיה מודה על-האמת, ואפילו בדברי אגדה שאין כאן חשש אסור והתר, או חייב ופטור, אבל בשביל כבוד האמת יודה. ואל יבוש לקבל האמת מפני שאמרו, אפילו מקטן שבקטנים, כמאמר דוד המלך עליו השלום "מכל-מלמדי השכלתי". (אורחות יושר)

• לעולם יראה אדם שיהיה אמת דעתו, ולא דעתו אמת. (רבי דוד בודניק הי"ד)

• צריך אני להודיע מאיזה טעם אני פוסק, כדי שאם יבדק אחרי וימצא טעות, שאחזור ואמר דברים שאמרת לי לפניכם טעות היה בידי. כי כל אדם עלול לטעות, אף אם טעיתי עלי לחזור בי. וזה לי ארבעים שנה, תודה לה' יתברך, שלא ארע לי אלא שתי פעמים, ובשתיהן שלא פדין הודיתי והצדק עמי, תודה לה'. (לשון החת"ס סופר)

• אם נראה לאיזה חכם מבין בספרי איזו קשיה, ואיזו סתירה על דבר אמת וענוה צדק, בלי שום קנטור, איני מקפיד על זה כלל, כי כן היא דרכה של-תורה. ואם תהיה הקשיה או הסתירה בפסק-דין, ובפרט מהתר לאסור, אל-יבוש ואל-יפלם המשיג לפרסם הדברים, כדי שלא יבואו חסיו ושלום להפשל בדבר אסור. כי האמת יותר אהובה אצלנו. כי חפצי ורצוני לאהב את-האמת, ואנכי אפסיד כי טעיתי, ויצא הפסדו בשכרו להעמיד האמת. וגם בני אחרי שלא יקפידו בזה על-כבודי, אם יבוא ויאמר דבר השגת אמת כנגדי והדין עמו, שיהיו מודים לו 'מודים דרבנן'. וגם בני יהיו אוהבים מעשה אביהם. ואל תתמהו בני שאני מזהירכם על-כך, ולכאורה היא משנה שאינה צריכה. כי אדרבה צריך לאמרה, כי ראיתי כשנפטר רב אחד, ובא אחד וישב על-מקומו, ואסר מה שהרב הפנוח התיר, גרם הדבר להקפדות וכו'. וכשאני לעצמי לא נכון לעשות כן, לא ניחא לרב הפנוח בעולם האמת שיפסקו פהוראותו בדבר שאין הלכה כמותו. ובעולם הפא אין שגגה וקנאה ותחרות כהבלי העולם הזה. (רבי חיים פאלאג'י)

מהלל

מספורי חז"ל

בשעה שהרג קזן את אחיו הבל, התגלה הקב"ה אל קזן ושאלו: "אי הבל אחיך?" לא הודה קזן על מעשה הנפשע של רצח אחיו היחיד, ואמר: "רבוננו של עולם! הרי אני והבל הבאנו לך דורון, ואתה קבלת רק את הדורון שלו, ואת שלי החזרת לי בפחי נפש. ומדוע אתה מבקשו עכשו ממני? והלא אינו מתבקש אלא מן, שאתה משמר את הברית". אמר לו הקב"ה: "אם כן, הריני מודיעה היכן הבל אחיך". מיד אמר קזן לפני הקב"ה: "גדול עוני מנשוא", אולם מפני שלא הודה מיד על חטאו, דרשו עליו חז"ל את הנאמר: "מכסה פשעיו לא יצליח" - זה קזן. ואמרו: "כל שאינו מודה במעשיו - הקב"ה מקללו, שכן מצינו בקזן". (ילקוט שמעוני)

מודה על האמת היה יהודה בן-עקב, והודה על מעשה תמר ולא בש. ועליו דרשו חז"ל את הפסוק: "זבח תודה יכבדני" - "מקרא זה לא אמרו אלא כנגד צדיקים שפוכשים את יצרים ומודים, שכל המודה במעשיו זוכים לחיי העולם הבא". וראיה מיהודה שהודה במעשה תמר, והקב"ה אמר לו על-כך: "אתה הצלת את תמר ושני בניה מן השורפה, ואת יוסף מן הבור, שנאמר 'ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו', חייך שאני מציל מבניה ארבעה". אחד מן הבור, הוא דניאל כנגד יוסף הצדיק, ושלשה מן האש הם חנניה מישאל ועזריה, כנגד פרץ וזרח ותמר. ולא רק בעולם הזה קבל יהודה את שכרו על-כך שהודה על האמת, אלא אף למלך עליהם בעולם הזה ובעולם הבא, ואף עמדם ממנו מלכים, שנאמר "ואלה תולדות פרי", רחבעם, אביה, אסא, עד כנניה בסוף תקופת בית המקדש הראשון, וכן לעולם הבא "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שהוא מארע יהודה. ואמרו חז"ל שיהודה זכה לעוד מתנות רבות בזכות הודאתו על האמת: משבט יהודה יצאה אלישבע שהיא אם הכהנה, כי היא הייתה אשת אהרן הכהן, ומאריה יצאו כל הכהנים בישראל; ממנו יצא נחשון בן עמינדב שהוא ראשון לנשיאים, והוא היה הראשון בפסעות, ונסע דגל מחנה יהודה לראשונה. משבט יהודה יצא גם בצלאל בן-אורי בן-חור שעשה את המשכן וכליו, וכן יצא ממנו עתניאל בן-קנז ראשון השופטים, ובעז הוא אבצן מבית לחם אחד משופטי ישראל, וכן שלמה המלך שבנה את בית המקדש הראשון, וממנו יצאו גם יהושפט ויותם ויאשיהו, וכן זרובבל בן-שאלתיאל פחת יהודה שבנה את בית המקדש השני, וכן עתיד לצאת ממנו המלך המשיח שיבנה בקרוב את בית המקדש השלישי. ולכל זאת זכה בזכות שהודה על מעשהו ולא בש, כפי שאמר עליו אביו יעקב אבינו: "ידך בערף איביך" - בני, הקשית ערפך ובשפת עצמך במעשית תמר, לכן תזכה להרג את איביך". (שו)

אמר רב הונא: פמה יהיה האדם סמוך ובטוח, ואינו צריך לחלות ולדאג מכל דעה, אם הקב"ה בעזרו. וראיה לכך משאול המלך שחטא באחת ועלתה לו לרעה שנקנסה עליו מיתה, ואלו דוד

המלך נכשל בשמים ולא עלתה לו לרעה. על שאול המלך מספר, שבשעה שיצא למלחמה נגד עמלק, שלח הקב"ה את שמואל הנביא לומר לו: "כה אמר ה' צבקות, פקדתי את אשר-עשה עמלק לישראל אשר-שם לו בדרך בעלתו ממצרים. עתה לך והפית את עמלק והחרמתם את כל אשר-לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד ששה מגמל ועד חמור". הלך שאול והזעיק את העם, ועם התנפל על עיר עמלק, וכן שאול את עמלק מחילה בואף שור אשר על פני מצרים. הצלחתו הייתה כה גדולה, עד שעלה בידו לתפס את אג מלך עמלק בעודו בחיים, אולם פאן הייתה טעותו הגדולה, שכן חמל על אג ועל מיטב הצאן והבקר, ולא הרגם כפי שצטוו בידי שמואל מאת ה'. באותה שעה אמר הקב"ה לשמואל: "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי-שב מאחרי ואת דברי לא הקים". בפקר השכים שמואל ושאל אמר לו: "פרוץ אתה לה' הקימתי את דבר ה'". תמה שמואל ושאל: "ומה קול-הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע?" ועדן לא הודה שאול על מעשיו ולא הודה כי טעה, אלא אמר: "מעמלקי הביאום, אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלקיך, ואת היתר החרמנו". ומיד עמד שמואל והוכיח אותו על שלא קים את דבר ה', ואז אמר שאול: "חטאתי כי עברתי את פיה ואת דבריה, כי יראתי את העם ואשמע בקולם", והתחנן: "ועתה שא נא את חטאתי ושוב עמי ואשתחוו לה", אך שמואל לא קבל את תשובתו ואמר: "לא אשוב עמך, כי מאסתה את דבר ה' וימאסה ה' מהיות מלך על ישראל". ודרשו חז"ל עליו את הפסוק: "מכסה פשעיו לא יצליח" זה שאול, מפני שבאמת לא חטא שאול בחטא גדול, שהרי כל חטאו היה ב'שב ואל תעשה', שלא סים את מחית עמלק לחלוטין. אולם פאשר שמואל רמז לו על שלא התנהג פשוטה, לא קבל את דבריו והמשיך להצדיק את עצמו, ורק לאחר שפבר שמע שה' מאס בו מהיות למלך, רק אז הודה על האמת ואמר "חטאתי", אולם זה היה מאחר מדי. ולעומתו היה דוד המלך, שעליו דרשו חז"ל את המשל הפסוק "ומודה ועזב ירחם" - זה דוד. והרי דוד המלך עבר לכאורה על 'קום ועשה', ולא על מעשה אחד אלא על שנים, שכן הרג את אחיה החתי וספר ומנה את ישראל נגד רצון ה'? אלא שדוד הודה מיד על חטאו, וכאשר בא נתן הנביא והמשיח לו את משל פבשת הרש, ודוד בעצמו חרץ את משפטו של עצמו בלא יודעין, ואמר: "חיה", כי בן-מנות האיש העשה זאת, ונתן אמר לו כי עליו הפנה, לא התעקש ולא התנפח, אלא מיד: "ויאמר דוד אל-נתן חטאתי לה", ולכן מיד אמר לו נתן: גסה' העביר חטאתך לא תמות", מפני שהודה על האמת, ומודה ועזב ירחם. למדנו מכאן, מה בין מי שאינו מפיר בחטאו, למי שפכיר ומודה ומודה על האמת, שאזכה להנצל מן הפרענות העומדת לבוא עליו חלילה, וזוכה למחילה על חטאיו. (מדבר שר תרחק)

מתפל

אמרות ופתגמים

• אל תדברו עם מקלקל או משגע שאינו מודה עליהם. •
שלא יקבל דבריכם ויבזה אתכם. תרגילו עצמכם לעמוד לפני
חכמים לשמע את דבריהם, דברי אלקים חיים, כי מי שישב
בין חכמים - מכבד, ומי שישב בין הפסילים - מבזה. (יש נחליה)
• לעולם יהיה אדם מודה עליהם, ולא יבוש אפלו מקטן
שבקטנים. ואמר מ'ודים דרבנן' - זהו שבח דרבנן. (החיד"א)
• יש אנשים המזכירים את כל העולם באמת, פרט לעצמם...

(רבי נחמן מענדל מקוצק)

• בדברך עם חברך הוה מודה עליהם, כי למה ישנאך?
ובצדק. (מכתב מאלהו)

• "אשרי העם שה' אלקיו" - העם נטריקון מודה על-
האמת, ומי שיש בו מדה זו, זוכה וה' אלקיו עמו. (רבי שלמה
מזועזעל)

• אם בא אדם להפריח אמת זו של הודאה עליהם, הוא
מכביש את עצמו בלבוש האמת, ויכולה תשובה כזו להגיע
עד לכסא הכבוד, מקור האמת. (אור ירח)

• אין שביע ואין יום, שאינני מעביר במחשבותי את כל
שיטתי בחנוך ועבודת ה', ואם לא החטאתי את מטרתי
האמת, ואם יבוא אחד, ויאמר לי שדרכי עוד רחוקה מנקדת
האמת, ויבקריני באפן הגיוני המתקבל עליה, הרי לא
אהסס אף לרגע, אקבל ואודה לו. (הסבא מענדלדוק)

• איש האמת, יוכל להכיר בזולתו אם דובר אמת הוא, אם
לא. (רבי נחמן מברסלב)

• נסח התפלה הוא "לעולם יהא אדם ירא שמים ומודה
עליהם", ומה ענין זה אצל זה? אלא מפני שהודאה
עליהם היא מדה גדולה מאד, ולמענה צריך להיות ירא
שמים גדול. (רבי זאב איידלמן)

• מידת מודה עליהם, היא המדה הקשה מתוך שבע
המידות שמו חכמים במסכת אבות שאצל החכם, ולכן
היא מופיעה האחרונה מהן. (תפילה למשה)

• שבעה דברים בגלם ושבעה בחכם: חכם אינו מדבר בפני
מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, ואינו נכנס לתוך דברי חברו,
ואינו נבהל להשיב, שואל פענן ומשיב כהלכה, ואומר על
ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע אומר
לא שמעתי, ומודה עליהם. וחלופיהן בגלם. (מסכת אבות)

• "וישמע משה וייטב בעיניו" - הודה, ולא בש לומו' לא
שמעתי, אלא אמר "שמעתי ושכחתי". (מסכת זבחים)

• "וישמע משה וייטב בעיניו" - הוציא פרוז לכל המנהג
ואמר, אני טעיתי בהלכה, ואהרן אחי בא ולמד לי". (ויקרא רבה)

• "ומודה עליהם" - זה משה, שנאמר "ויאמר ה' אלי
שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אלי, היטיבו
כל אשר דברו", והודה עליהם, במה שחשדם שאינם
הפצים לשמע בהר סיני מפי ה' בעצמו. וכן הקפ"ה הודה
עליהם, שנאמר "כן בנות צלפחד דברת". (אבות דרבי נתן)

• שלחנו לכם אדם גדול. ומה היא גדלותו? שאינו בש לומו'
לא שמעתי. (ירושלמי תענית)

• שמע האמת ממי שאומר. (הקדמות הרמב"ם לשמונה פרקים)

• אל תבוש לקבל את האמת מאיזה מקום שיהא, אפלו
מאדם פחות. (מסכת הפנינים)

• אין ראוי להביט אל האומר, אלא על המאמר. (רבי שש"טוב
אברפלקידה)

• תלמיד חכם, כל אחד מודה לחברו בין עליהם, בין על-
השקר. (פסקי תוספות תענית)

• על דרך הלמוד של הגר"א מוילנא, כתבו בניו: "הזהיר
על דרכי העיון בים התלמוד שיהיו ישר העיון, ומודה על-
האמת אפלו מפני תינוקות של בית דין, וכל הפציו מדרך
השכל לא ישא נגד האמת". (תולדות בית ה')

• אדם המקטין את עצמו בפני מי שהוא גדול ממנו בתורה
ובחכמה ובמידות טובות, אין זו ענוה, אלא מודה על-
האמת, כי הוא מכיר את ערכו באמת. (החת"ם סופר)

בדברי אלישע, שכן טען שבדמשק יש לו נהרות עם מים טובים
יותר מהירדן ולא הועילו לו מאומה, אולם אנשיו אמרו לו לשמע
בקול הנביא, וכן עשה והתרפא. חזר נעמן ובקש להעניק לנביא
מתנות רבות, אולם הוא סרב לקחת מננו. לאלישע היה עבד
ושמו גיחזי, שהיה איש נוכח ורע מעללים. כשראה שהנביא לא
מבקש מאומה, יצא בחשאי אחר נעמן ובקש ממנו בשם הנביא
כפר-כסף ושתית חליפות בגדים, ונעמן נתן לו כפרים פסג ושתית
חליפות. "היכן היית?" שאלו אלישע, וגיחזי התמם כאלו לא
יצא לשום מקום. מיד קלל אותו אלישע וקללה נמרצת שצרת
נעמן תדבק בו ובזרעו לעולם, ויצא מלפניו מצרע פשג. ומדוע
כה כעס אלישע על גיחזי? מפני שראה שהוא לא מסגל להודות
על האמת וממשיך לדבק בשיקר. ולכן תחלה פנה אליו ושאלו
היכן היה, כדי לתת לו פתח להתחרט ולהודות על חטאו, אך
הוא התפכח על מה שעשה, ולכן יצא מצרע פשג. (שם)

נעמן שר הצבא של מלך ארם היה איש גבור חיל ולקה בצרעת.
פעם, יצאו חילי ארם ונטלו בשבי נערה קטנה מארץ ישראל,
והביאוה לאשת נאמן לסיעה. ראתה הנערה את האדון
המצרע, ואמרה לאשת נעמן: "מדוע אינכם פונים אל הנביא
אלישע אשר בשומרון? הרי הוא יכול לרפאו מצרעתו". ספרה
את הדברים לבעלה נעמן, והוא ספר את הדבר לאדונו מלך
ארם. מיד שלח המלך שליח עם אגרת למלך ישראל, כי הוא
שולח אליו את נעמן, ועליו לרפא אותו מצרעתו. כשקבל מלך
ישראל את האגרת, קרע את בגדיו ואמר: "האם אני באלקים
שיכול להמית ולהחיות בני אדם? ומדוע אפוא שולח אלי מלך
ארם את שר צבאו כדי שארפא אותו מצרעתו"?! שלח אלישע
להודיע למלך ישראל, כי עליו לשלח אליו את שר הצבא, שידע
כי יש נביא בישראל. מיד בא נעמן אל אלישע, וצוה אותו לטבל
שבע פעמים בירדן ואז יתרפא מצרעתו. תחלה זלזל נעמן

מספר

ספורי צדיקים

המחבר את תרוצו שחדש מדעתו, שיתכן מקרה של שני ימים טובים בארץ ישראל, כאשר גדול הדור נמצא בחוץ לארץ ושם קדש את החדש. לשמע התרועה הקולע מפי העלם הצעיר, אורו פניו של רבי יחזקאל שהיה אז כבן שבעים, ולא מנע ממונו את שבתו, בהיותו מודה על האמת, שהיא אחת מן המדות שהתורה נקנית בהן. את תרוצו זה, הדפיס החת"ם סופר בתשובותיו ליוה"ד דעה סמן רנ"ב, וקלסוהו חכמים. (עיונים בדברי חז"ל)

● ● ●

רבי יצחק מאיר מגור, בעל "חדושי הרי"מ", היה מפליג בשבחיו של רבי יעקב מליסא בעל "חות דעת", ואמר שהסבה שזכה שחבוריו התקבלו בין תפוצות ישראל להורות מהם הלכה למעשה, היתה בגלל ענותנותו הגדולה והיותו תמיד מודה על האמת. וספר מעשה שארע עמו עצמו, בהיותו אברך צעיר לימים מיד לאחר נשואיו. היה זה בעת בקורו של הרב מליסא בעיר נרשה, וכל למדני העיר המפלגים יצאו לקבל את פניו וכלפלו עמו בדברי תורה, ואף רבי יצחק מאיר ישב בירכתי השלחן והטה און לדברים הנאמרים. הדבר נמשך ימים מספר, ופעם הציג הרב מליסא קשיה חמורה שהתקשה בה, ואמר: "אולי יש ביניכם מישהו שיכול לתרץ את קשיתי, כי אני מתחבט בה כבר זמן רב ועדין לא מצאתי לה פתרון המניח את הדעת". החלו הלמדנים לענות בדבר, וראו באמת כי הקשיה איתנה כפזל, ואין נגר ובר נגר כדי לפרקה. לפתע, נענה רבי יצחק מאיר הצעיר, ואמר בלחש לאברהם שישב בסמוך לו, כי לדעתו אין הקשיה כה חזקה, ונתן לישבה בדרך מסתתרת. הלה דחה את דבריו על אחר, וכמה מן הלומדנים מסביב התערבו אף הם בוכוח, עד שנעשה שם רעש מתוך רתחא דאורייתא. חש הרב מליסא, שישב בראש השלחן במהומה, ובקש לדעת את הסבה לכה. ספרו לו המסבים, כי אברהם צעיר יושב בצדי השלחן, והוא נסה לתרץ את קשייתו האיתנה של הרב הדגול, אולם הלמדנים שמסביבו בטלו את דבריו. בקש הרב מליסא פרב ענותנותו לשמע את דברי האברהם ובקש ממנו להתקרב אליו ולומר לו את תרוצו שעלה בדעתו. ישב הרב מליסא והקשיב לדבריו של רבי יצחק מאיר, ולאחר שסיים נותר שקוע ברעיונותיו זמן מה. לאחר מכן, פנה ואמר לקהל המסבים: "שמעו נא, אני טענתי כה, אולם רבי יצחק מאיר זה אומר כה, ודעו לכם כי רבי יצחק מאיר צודק בדבריו", וחזר על דבריו פעמים מספר, כשהוא מדגיש בכל פעם את שם האברהם בתוספת פנוי של פבדו. לימים כשספר ה"חדושי הרי"מ" את הדבר אמר: "האמת היתה, שעדין היה מקום נרחב לפלפל ולהתפכח עמי בדבר, ובגלל היה הגאון מליסא יכול לסתור את תרוצי ולהעמיד את דבריו, אולם הנקדה האמתית שהיתה בו, נקדת הישר וההודאה על האמת, מעלה שצריכה להיות אצל כל יהודי אמת, היתה אצלו בשלמות, והיא גברה על כל מדה אחרת. מסבה זו הודה כי הצדק עמי, ולא נסה כלל להתחיל לפלפל בענין זה, וזוהי אפוא ההגדרה של 'מודה על האמת'". (מאיר עני הגולה)

● ● ●

מצין היה רבי אברהם מטשכנוב בהיותו מודה על האמת. מעולם לא עמד על דעתו, אם נוכח לדעת כי הצדק עם ברפלקתתו, ואת ההפך בצדקת חברו, לא טמן בסתר לבו, אלא הודה על כך בפומבי. אברהם מאלפת על כך ספר נכדו: "פעם הגיע החסיד רבי אלעזר הכהן, רבה של פולטוסק, להסתופף בצל זקני, ובשבת קדש נקרא לעלות לתורה. הביט רבי אלעזר בספר התורה, ומפיון שמצא בו טעות, בקש להוציא ספר אחר. התעורר רעש בבית המדרש, והרבי בעצמו עלה לבדק את הטעות, אולם סבר שאין צריך להוציא ספר תורה אחר, ואפשר להמשיך לקרא בספר התורה הזה, וכן עשו. לאחר הקריאה, עלה הרבי על הבימה, והכריז: 'הנני מפרסם ברבים, כי הדין היה עם הרב מפולטוסק, וצדקו דבריו שיש טעות בספר התורה'. ומאז הנהיג הרבי, שבכל ערב שבת יגהו את ספר התורה בו עתידים לקרא בשבת, ויעברו על כל הפרשה לראות שאין בו שום טעות". (זכותא דאברהם)

● ● ●

בתקופת רבנותו של הרי"ד, פרבה שלי העיר סלוצק הגדולה, הגיע רבי איסר זלמן מלצר לכהן בראשות הישיבה שבה. לאחר הגעתו, בקש מתלמידיו להכניס אל הרי"ד רב העיר, כדי לשוחח עמו בדברי תורה. פעם נכנס אליו רבי ראובן פ"ץ, אחד מתלמידי הישיבה, והציג בפניו חידוש מסים שחדש. לא הסכים עמו הרי"ד, שכן דרך הלמוד שלו היתה שונה מדרך של רבי איסר זלמן אשר עליה למד בישיבה, והוא דחה את החידוש על הסף. למחרת, בשעה חמש לפנות בקר, התדפק הרי"ד על דלת הדיירה בה התאכסן התלמיד רבי ראובן, ובקש שיקראו לו. נחרדו בעלי הבית לקראת רבה של סלוצק, שהשכים לבייתם בשעה כה מקדמת, ומהרו להודיע לבחור שלן בביתם, כי רב העיר בכבודו ובעצמו מבקש לשוחח עמו. "שמע נא", אמר הרי"ד לתלמיד הצעיר שהתניב לפניו בדחילו ורחימו, "בענין החידוש שאמרתי לי אמש, ואשר בשעת מעשה לא הסכמתי אתה, דע לה שלא עצמתי עין כל הלילה. עינתי בסגיה שוב ושוב, עד שהגעתי למסקנה כי הצדק אתה, ולכן באתי עתה לומר לך, כי הנני מסכים עם החידוש שחדשתי". (בדרך עין החיים)

● ● ●

בשנת תקמ"ג, בעת שרבי נתן אדלר מפרנקפורט, הזמן לכהן כרבה של העיר בוסקוביץ שבמורביה, התלהו אליו תלמידיו המבוקה החת"ם סופר, שהיה אז צעיר לימים כבן עשרים, ובדרך שוה בעיר פרג זמן מה. נכנס רבי נתן לבקר את רבה המפרסם של פרג, הוא רבי יחזקאל לגדא בעל "נודע ביהודה", שזמן מה קדם לכן הדפיס את ספרו צל"ח - ציון לנפש חיה. החת"ם סופר שהיה עד למפגשם של שני גדולי הדור, הספיק כבר להפיר את הספר החדש של רבי יחזקאל, וחזר בפניו על קשייתו שהקשה על דברי רש"י במסכת ספה, שבזמן המקדש אין עושים יום טוב שני, ותמה על דבריו, שכן בירושלים גם בימינו אין יום טוב שני חוץ מראש השנה. מצא החת"ם סופר הזדמנות פז להרצות בפני

מגדולי הרבנים ומונה ההוראה הראשי בעיר בריסק, היה רבי שמחה זליג ריגר הי"ד, מתלמידי המבוקים של ישיבת וולוז'ין. את משנתו הרמה בעיר קבל לאחר שהמרא דאתרא, רבי חיים מבריסק בחר בו מיד לאחר עלותו לכהן ברבנות העיר בשנת תרנ"ב, והתנה את קבלת המשרה בהקפדת רבי שמחה זליג לראב"ד העיר. לאחר זמן גלה לו, מדוע בחר דוקא בו. "אני חפשי מונה הוראה כזה, אשר יהיה בו העז להודות על האמת ולהודות בטעות אשר יצאה מתחת ידו, ולומר בפה מלא 'דברים אמרתי טעות הם בידי', ספר לו רבי חיים, ויזכור תכונה יקרה זו אשר בה, נבחרת להיות ראש ראשון מורי ההוראה בבית הדין הגדול שבבריסק". (דמויות הוד)

כי השואל היה שואל כענין ושאלתו היתה קשה בפרט, עד שיש בכחה להפריד את כל המהלך שטוה בסגיה. מיד עצר את שיעורו, והודה לעין כל על דבר אמת, והפסיק את המהלך שבקש לומר בסגיה. למחרת, בעת שפסד את שיעורו הקבוע, סלל מסלה חדשה בסגיה, לאחר שאת המסלה הקודמת בטל לחלוטין עקב קשייתו האיתנה של השואל. בסיום השיעור, קרא את התלמיד הפקשן, ואמר לו: "דע לה, כי אסור לתלמיד להרתע מלומר לרבו את אשר עולה בדעתו, ואם הוא סבור כי הערתו צודקת, עליו לדעת לעמוד על שלו ולהעמיד דברים על דיוקם, וכך היא דרכה של תורה". (נסיד ממלכת התורה)

רבי יעקב מוצפי מבגדד, היה מתנגע להבין את דברי האחר הקדושים, ואם היה נתקל במאמר מקשה וחתום, לא היה נותן מנוח לעצמו, והיה טורח רבות עד שהדברים היו מתבהרים לפניו. לעתים היה מתעבב ארבעה לילות על קטע בלתי מובן באחר, עד שהיו הדברים מאירים פתיתם מסיני. פעם התנפח עם בני חבורת הלומדים על פרוש מאמר מסים באחר, וכל אחד הביא ראיות לפרוש הדברים לפי ראות עיניו. לבסוף, קבל את דעתו של אחד החברים, והיה שש ושמת על שהלה האיר את עיניו. פעמים רבות חזר והודה לחברו על שהעמידו על האמת וזכירתו הבין את המאמר, ואף בלילה שלאחריו, טרם החל בשיעור, שוב הודה לחברו ואמר לו: "אינך יכול לתאר לעצמך, איזו שמחה אני חש בלבי, על כך שהעמדת אותי על דרך אמת והארת את עיני להבין את דברי האחר". (עולמו של צדיק)

החזון אי"ש היה מיוחד במדת ההודאה על האמת, ופעם ספר בנאחותו רבי שמריהו גרינימן, כי פעם חזר מענין שלם שכתב בספרו על מסכת כלים, ומחק את כל סמן י"ב משום כך. כשבאו להדפיס את הספר, היה הדבר נראה משנה שחסר בו סמן אחד, ורבי שמריהו הציע לו לשנות את סמן י"ג לסמן י"ב, וכן הלאה, אולם החזון אי"ש בקש ממנו להותיר את הסדר על כנו, בדלוג סמן י"ב, כדי להראות וללמד לאחרים, שלא לחוס אפילו על סמן שלם, אם מגלים אחר כך שטעו בדבר, ויש להודות על האמת. פעם עלה אליו למדן אחד, ושאלו על דבריו שכתב בחדושו על מסכת בבא קמא, שלכאורה סותרים הם את דברי התוספות שם. הצדיק החזון אי"ש את השואל, וכאשר נסה הלה לומר מהלך מסים, כדי להצדיק את דבריו, הגיב מיד: "אל תנסה לישוב את דברי, כי באמת כתוב בתוספות שלא כדעתך". (מעשה אי"ש)

בשנת עת"ר, יצא לאור החלק השלישי של ספר תשובותיו של המהרש"ם מברז'ין, ושם בסמן שמ"ז כתב: "ואני מצאתי ברוקח סמן ר"פ, שכתב מפרש 'דפוס אינו כתב', ולמד מאה לגבי דין אותיות הדפוס. כשהגיע הספר לר' דב ריטר מרוטרדם, שלח מכתב אל המהרש"ם מברז'ין, והעיר את תשובתו לבו כי הוא טעה בהבנת הדברים, שכן הרוקח, רבנו אלעזר מגרמיזא, חי כמה מאות שנה טרם המצא הדפוס על ידי יוהן גוטנברג בשנת ה' אלפים ר"ש לערך, ולכן לא יתכן שפגנתו היתה למעשה הדפוס. כשהגיע מכתבו אל המהרש"ם, שהה שם רב אחד שפא למבל ממנו סמיכה להוראה, והוא יעץ לרב מברז'ין להסביר את טעותו, כי נשכחו בדפוס כמה שורות ממה שכתב.

עם פטירת רבי יחיאל מיכל שלינגר, ראש ישיבת "קול תורה", העלתה הצעה למנות את רבי שלמה זלמן אוירבך, לראשות הישיבה. שמו הטוב יצא לפניו בגאונותו העצומה ובשיעוריו הנפלאים, והוא הזמן על ידי חברי ההנהלה למסור שיעור בישיבה, כדי שיוכלו לתהות על קנקנו. פתח רבי שלמה זלמן את השיעור, וסמוך לתחלתו הקשה רבי יונה מרצבך, מייסד הישיבה, קשיה איתנה על דבריו. עצר רבי שלמה זלמן את דבריו, ומיד הודה ואמר בלי בושה: "טעית", ומיד עבר לנושא אחר. אולם אמת היה רבי שלמה זלמן, ובדיפתו אחר האמת, הסכים להיות מודה על האמת בכל מצב, גם כאשר ידע שהוא הובא לישיבה לשם נסיון, ויתכן שהדבר יבטל את ספיו לקבל את הפנוי בישיבה. מאחר יותר, התבטא באוני תלמידו רבי יהודה עדס, כי "היו לי שלשה דרכים כיצד לישוב את קשייתו של רבי יונה, אף מכיון שחשתי שהוא באמת צודק, הודיתי על האמת". בסיום השיעור, שב רבי שלמה זלמן לביתו, וספר לבני ביתו: "נכשלתי מן הסתם בבחינה, כי מיד עם תחלת השיעור טעיתי", אולם למעשה התברר, כי ההפך הוא הנכון. באותו רגע שאמר קבל עם ועדה 'טעיתי', נפלה ההחלטה בלבו של רבי יונה מרצבך למנותו לראש ישיבה. "מי שמסגל לומר 'טעיתי', הוא יהיה ראש ישיבתנו", אמר ועשה. בהזדמנות אחרת, התבטא רבי שלמה זלמן ואמר: "נראה לי, כי בעולם הבא לא אקבל שכר על היותי מודה על האמת, מפני שיש לי הנאה גדולה יותר לומר לצד שפגנדי 'אתה צודק', מאשר לעמוד על דעתי..." (במחיצתם)

רבי אהרן כהן נשא פעם שיעור כללי בפני כל תלמידי הישיבה, והשיעור היה ערוך היטב ובנוי לתלפיות. לפתע, הקשה אחד התלמידים קשיה איתנה על היסוד שראש הישיבה העמיד בסגיה, ורבי אהרן עצר את שיעורו לשמע הדברים. הרהר בדבר רגעים מספר, ואמר בגלילי לב: "התלמיד צודק, וכל הדברים שאמרתי אינם נכונים. ואם כן, הבה ונאמר שיעור אחר", ומיד פתח ועבר לנושא אחר בסגיה, כאשר התלמידים לומדים פרק מוסר על החשיבות להיות מודה על האמת. (הכהן הגדול מאחיו)

רבי שמחה זיסל ברוידא, ראש ישיבת "פנסת ישראל" חברון, מסר פעם שיעור בסגיה ד'גושש'ת שבמסכת גטין, ולפתע הפסיקו אחד התלמידים בשאלה ממשנה מסומת במסכת חלה. תחלה לא פנה אליו רבי אהרן, והמשיך בלהט את דבריו, אולם לאחר זמן מה עצר בדבריו, ולאחר שחכו בדעתו הסיק,

אולם הוא השיב ואמר: "עלי להודות כי טעיתי, וחלילה להציל את כבודי על ידי שקר. כי מי שאינו מודה על האמת, אינו מאמין באלקים אמת". ומיד שלח מכתב תודה אל המעיר, וכתב לו כי אמנם טעה, והשתמש בפתגם השגור כי הטעות הוא דבר אנושי. ולגופו של ענין באר, כי פגנת הרקוח בחקיקה בדפוס, לתבניות של נחתום שנקראים דפוס, על שם שהם יוצרים צורה מסוימת מפעשה האפיקה. (מגדולי התורה)

בשנותיה הראשונות של ישיבת ויז'ניץ, תחת הנהגתו של האדמו"ר רבי חיים מאיר הגר מויז'ניץ בעל "אמרי חיים", עדן לא היה משגיח מיוחד בישיבה, וארבעה בחורים ותיקים היו מקנים על סדרי הישיבה ומדווחים לרבי על התנהגות התלמידים. בשנות תשט"ז הגיע אל הישיבה אביו של אחד התלמידים שהתגורר מחוץ לעיר, כדי לבקר את בנו, ובהזדמנות זו נכנס אל הרבי כדי לשמוע אודות בנו ומצב הרוחני. לאכזבת האב, יצא מאת הרבי כשפניו קודרים, לאחר שהתבטא לפניו כי הוא אינו מרצה מהתמדת בנו. כשפגש הבן את אביו, ראה מיד כי אין פניו פתומול לשלשום, וכשבקש ממנו את סבת הדבר ושמוע ממנו על המידע שקבל מהרבי, התפלל מאד, שכן לאמתו של דבר התמיד הבחור מאד בלמודיו. טען אפוא התלמיד בפני אביו, כי כנראה נפלה טעות במסירת המידע, ועליו לחדל מלהצטער, מפני שבאמת הוא לומד בשקידה והתמדה נפלאה. לאחר זמן מה, התמרמר התלמיד באזני אחד המשגיחים, על כך שהוציאו את דברו רעה באזני הרבי, בזמן שהוא שקוד על למודו, ולבקשתו נענה ברור מקיף בענין, והתברר כי באמת נפלה שגגה בדבר. מהרו המשגיחים לתקן את הרשם בפני הרבי, והבחור היה שבע רצון מכך, עד שכבר שכח את הענין לחלוטין. בנאום הנעילה שבסוף הזמן, לאחר שהרבי פתח את התלמידים, נשא בפניהם דברי פרדה, בסכמו את התקופה שחלפה ובהדרגה לעתיד. לפתע החל לומר באזני כל התלמידים: "יש כאן תלמיד בשם פלוני, שאני מבקש לפיסו ברבים. אביו בקר אצלי לפני חדשים מספר, ואני אמרתי לו כי הוא אינו מתמיד כל כך בלמודיו, אולם לאחר מכן נודע לי, כי טעות נפלה בידי, ובאמת הוא לומד בהתמדה. ועל כן מבקש אני לפיסו ברבים ולבקש את מחילתו". מאז ועד סוף הזמן הבא, קבל התלמיד מקום קבוע בשלחנו של הרבי, לאות פיס ורצון, וכדי להעלות את קרנו ולכבדו. (מאיר החיים)

המחנך רבי משה הכהן דווק, היה סמל למדת ההודאה על האמת. לא פעם שמעו ממנו תלמידיו את המשפט הבא: "אינני יודע. עלי לברר את שאלתך בספרים, וכשאמצא תשובה בעזרת השם, אענה לך". בנוסף, לא התבייש להשמיע באזני תלמידיו ולומר 'טעיתי', כפי שכתב אחד מתלמידיו: "היתה לו מדת אמת נפלאה. הוא היה מודה על האמת" פלימי, ואם טעה היה אומר בפני כלם שטעה". ותלמיד נוסף ספר: "זכורני, שפעם אמרתי לו משהו שהיה נראה בעיניו כשקר. הוא, כדרכו, התרחק מן השקר, ולפיכך גער בי קשות. אחר כך התברר לו כי לא שקרתי, ומיד נעמד ובקש את סליחתי בפני כלם". (זכרון משה)

הסבא' מסלבודקא, רבי נתן צבי פינקל, דרש מתלמידיו להיות מודים על האמת ולא להתבייש להודות במעשיהם. פעם, בשעת התפילה בביתו, היתה הפרעה קלה, ולאחר התפילה התענין לסבתה. מיד נגש אליו אחד התלמידים, והודה בפה מלא כי הוא אשם בהפרעה. ראה 'הסבא' בהודאתו מעשה חשוב, והוא שבח אותו לעיני התלמידים, והצביע עליו בתורת דגמה טובה וחיובית. ולא התקדרה דעתו, עד שהתבטא ואמר, כי בהודאתו עשה מבחינה מסוימת יותר מאשר יהודה. שכן ליהודה לא היתה אשמה במעשהו, שהרי חז"ל למדונו שהמלאך בא ודחקו למעשהו בעל כרחו, ובכל זאת ראו בהודאתו מעשה נשגב. ואילו בחור זה שנכשל במזיד, ואם מודה הוא, הרי הודאתו גדולה ונשגבה. (מדבר שקר תרחק)

לאחר שהופיע הספר "משנה ברורה" על הלכות שבת, הבחין תלמיד חכם אחד, בפסק הלכה של דעתו מצא כנגדו סתירה גלויה מהתלמוד הירושלמי. נסע האיש אל ה"חפץ חיים", אולם הוא נמנע מלהתווכח עמו ובשפה רפה השתדל לדחותו. הלה התרומם מתגובתו, והוסיף לחזק את קשייתו. התנצל ה"חפץ חיים" ואמר: "חבל שלא באת קדם להדפסה, שכן עכשו כבר מאחר מדי". התשובה הרתיחה את האיש יותר, והוא טען: "עלי לנסע לורשה, לסתור את אמהות הדפוס ולסדר מחדש את הטעות הגדולה". כשראה ה"חפץ חיים" את רצינות הענין, נענה ואמר: "אגלה לך את האמת. מתחלה היה הספר מדפס כמו שאותה מפרש את הירושלמי, ולבסוף נוכחתי שאין זה נכון, ונסעתי לורשה כדי לשנות את אמהות הדפוס כמו שהן עכשו". התרגש המבקר עמוקות, והרכין קומתו בפני ה"חפץ חיים" ... (החפץ חיים ופעלו)

ממלכה

אחד מחסידי קוצק, שהיו ידועים בתריפות לשונם ובחפזם אחר האמת, ראה פעם איש פשוט אחד, שהראה עצמו כלפי חוץ כאחד השקוע במחין דגדלות ואת ידי הניף אל על בהתלהבות מדמה. גחך החסיד ואמר לו: "עליך נדרש הפסוק בפרשת בהר, 'וכי ימוד אחיד' - אם אחיד יעשה את עצמו כאלו הוא שקוע ב'מחין', ואף 'ומטה יד' - הוא מטה את ידיו כלפי מעלה בעוד הוא שקוע ב'עמק', בהבלי העולם הזה, אזי תקיים בו את המשל הפסוק 'והחזקת בו', עשה ממנו 'חזק' (שחזק בלשון אשכנז) ותמלא פיה התול וגחון על טפשותו וכסילותו..."

מעשה שארע בבית הכנסת הגדול שבבעיר שדליץ בשבת קדש פרשת בראשית. בטרם הוציאו את ספר התורה מארון הקדש לקריאת פרשת השבוע, עלה הגבאי אל הבימה מעשה חשיבות, והחל קורא את רשימת שמות נכבדי המתפללים בבית הכנסת, על פי עתידים הם להקרא לעלות לתורה ועליהם להיות מוכנים ומזמנים לכך. קצרה נפשו של הרב, שבחלה נפשו בכבוד המדמה של סדר העליות והכבודים שאין בזה שום חשיבות, והוא קרא אל הגבאי בקול רם: "הלא קוראים היום את פרשת בראשית, מה ראית אפוא, לקרא לנו עכשו את פרשת שמות?!"

בעבר, נהגו רבים לנודד ב'מגידים' לדרש בבית הכנסת בין התפלות. היו בהם יראי שמים, שדבריהם מצאו מסלול בלב השומעים, אך היו גם כאלו שאין תוכם ככרם ומטרתם היתה לצבור ממון שאספו. אחד מעין אלו הגיע פעם לעיר סלונים בה בהן רבי איזיל חריה, והוא זהה מיד את מהות האיש וסרב לבקשתו לדרש. טענו כמה מתפללים: "הרי סתם מגיד ירא שמים הוא?" השיב רבי איזיל: "רש"י מפרש בפרשת ויחי על הפסוק 'ויאמר ליוסף' - 'אחד מן המגידים'. וכי היו מגידים בארץ מצרים? אלא על כרחך מצרי היה המגיד, הרי לכם מגידים שהם גויים גמורים..."